

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

29.3.2021

Lasse Lehtonen

Terveystieteiden professori, Helsingin yliopisto

HALLITUKSEN ESITYS 39/2021 VP.

Ehdotetut liikkumisrajoitukset (eli ulkonaliikkumiskielto) merkitsevät poikkeuksellisen laajaa puuttumista niiden alueiden väestön perusoikeuksiin, joissa toimenpiteet on tarkoitus ottaa käyttöön .

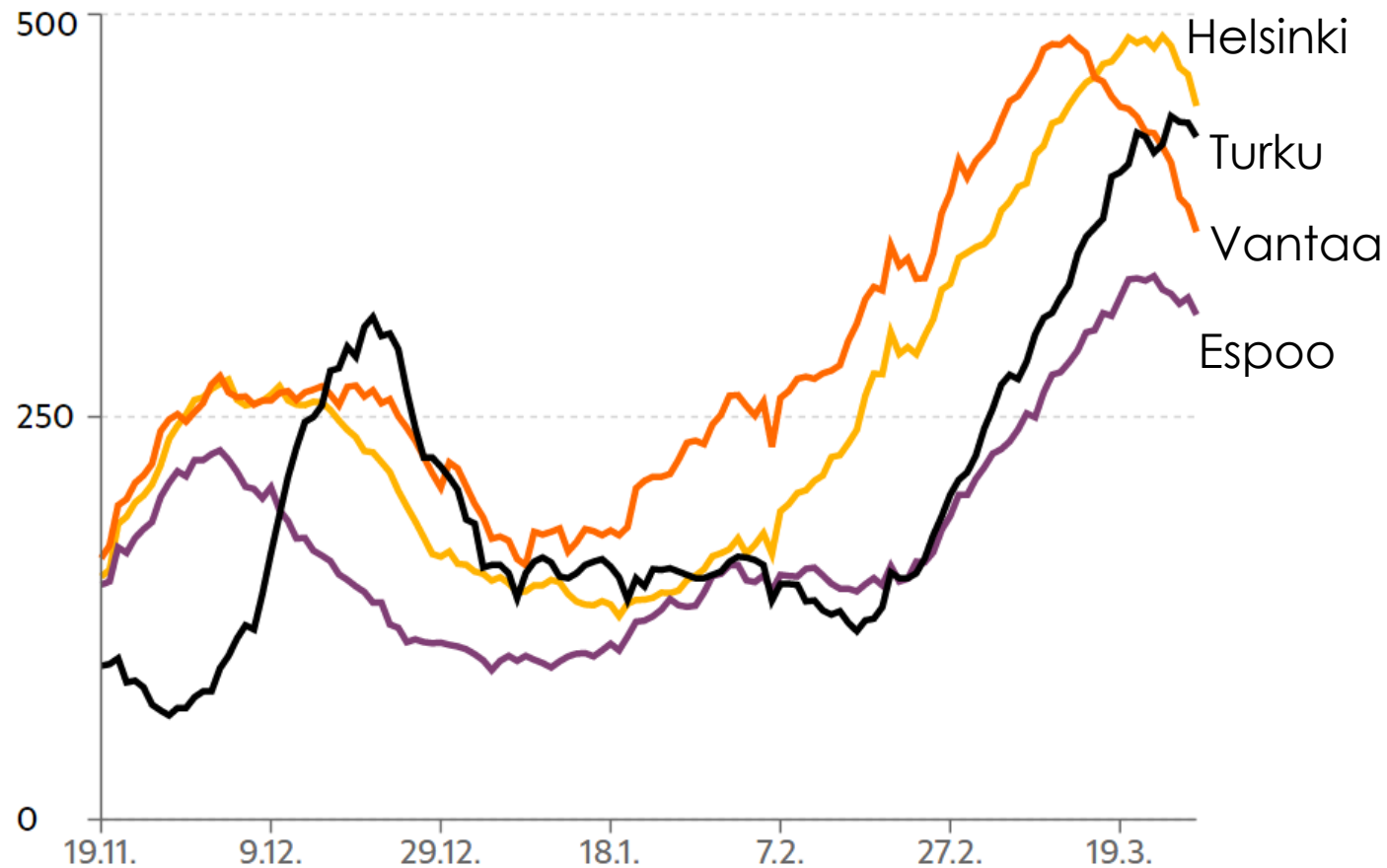
Perustuslain 23 § oikeuttaa säätämään välttämättömiä rajoituksia perusoikeuksista poikkeusoloissa. Poikkeusoloissakin tehtävien lainsäädäntömuutosten tulee perustuslakivaliokunnan mukaan ensisijaisesti olla perusoikeuksien yleiset ja tarvittaessa kunkin perusoikeuden erityiset rajoitusedellytykset täyttäviä rajoituksia Ne eivät saisi olla poikkeuksia perusoikeuksista ([PeVL 14/2020 vp](#), s. 2, [PeVL 7/2020 vp](#), s. 3).

LIKKUMISRAJOITUKSEN VÄLTÄMÄTTÖMYYS – TILANNE MUISSA POHJOISMAISSA

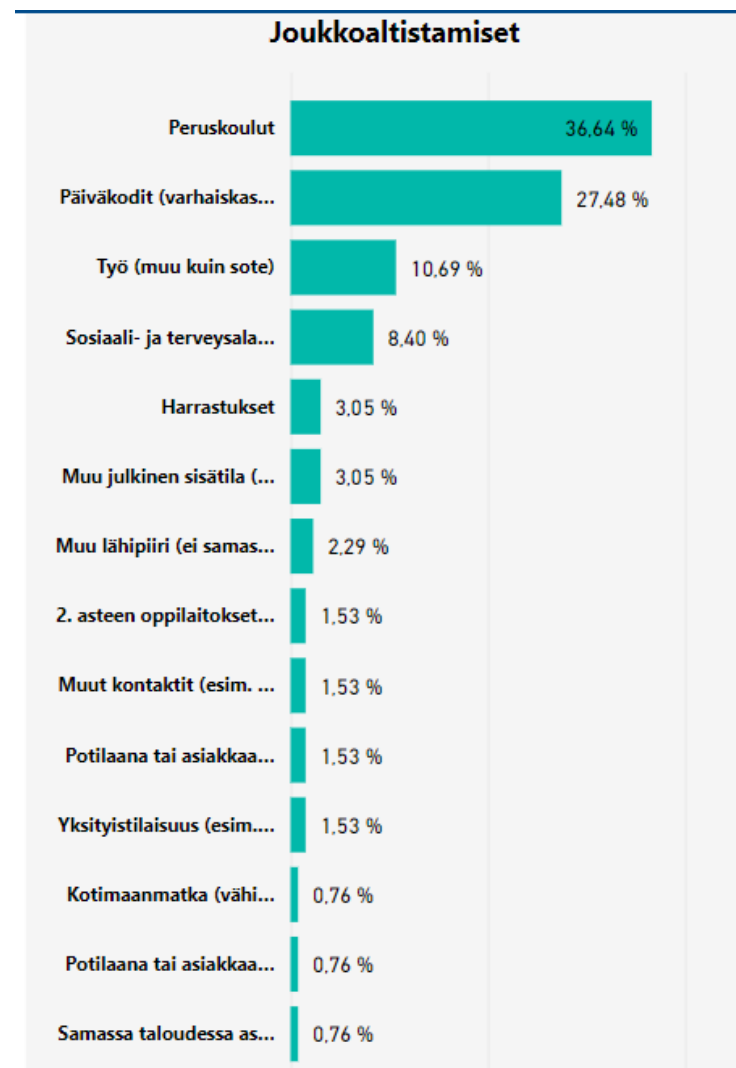
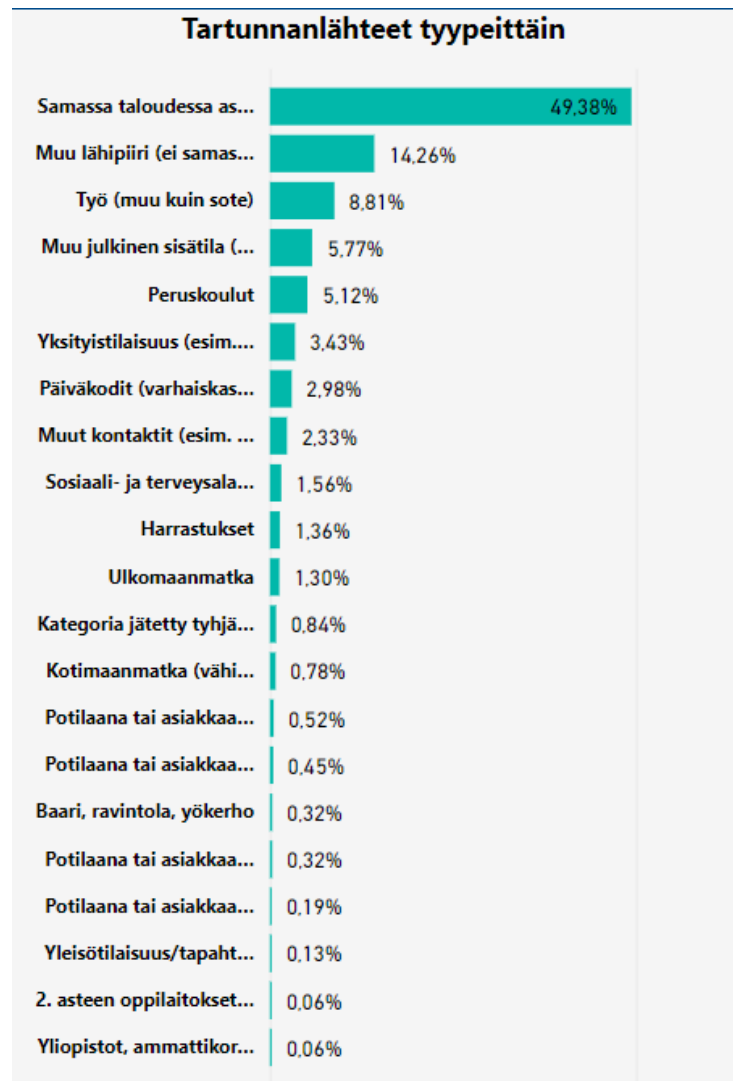
Taudin ilmaantuvuus edellisen 14 vrk aikana on Suomessa Euroopan Tartuntatautiviraston 26.3.2021 katsauksen mukaan 173 tartuntaa 100 000 asukasta kohden. Vastaava luku oli Ruotsissa 597 tapausta 100 000 asukasta kohden, Tanskassa 189 tapausta 100 000 asukasta kohden sekä Norjassa 223 tapausta 100 000 asukasta kohden.

Liikkumisrajoitusta ei ole pidetty muissa Pohjoismaissa välttämättömänä tartuntojen vähentämiseksi, vaikka niissä ja niiden pääkaupungeissa epidemiatilanne on alkuvuonna 2021 ollut Suomea huonompi ja koronaviruksen brittimuunnos aiheuttaa niissäkin valtaosan tartunnoista.

RIITTÄVÄTKÖ NYKYISET RAJOITUSTOIMET: KORONATARTUNTOJEN ILMAANTUVUUS KAUPUNGEISSA, JONNE LIIKKUMISRAJOITUSTA ON SUUNNITELTU

VOIMAKKAASTI PERUSOIKEUKSIIN PUUTTUVILLA UUSILLA RAJOITUS- TOIMILLA EI SAA KORVATA VOIMASSAOLEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN MUKAISIA TOIMIA TARTUNTOJEN ESTÄMISEKSI MM. KOULUISSA: HUS-ALUEEN TARTUNNANLÄHTEET VIIKOLLA 12

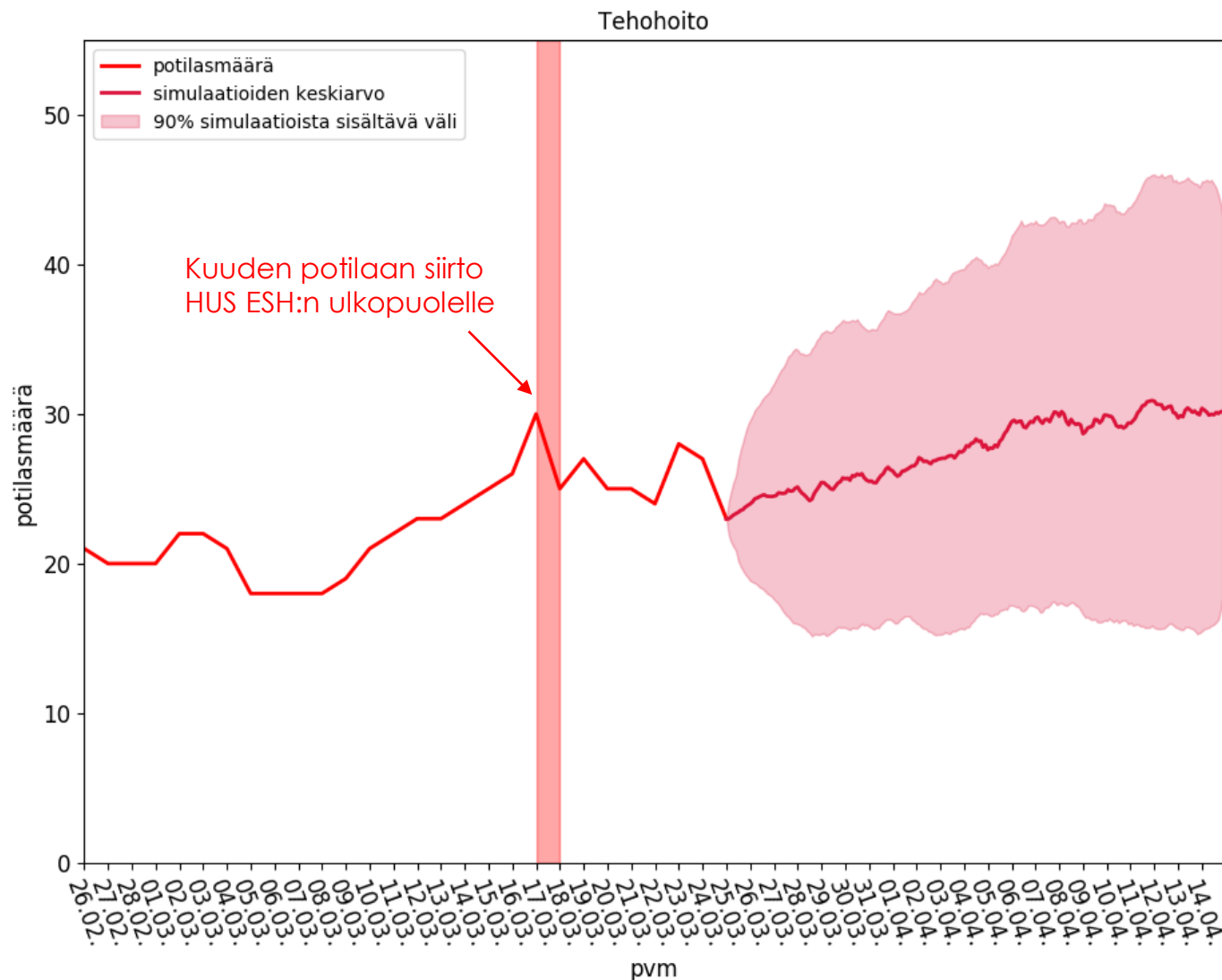
JULKISEN SAIRAANHOIDON KUORMITUS JA KUORMAN JAKAMINEN

Keväällä 2020 koronaepidemian alkaessa eräänä keskeisenä sairaanhoidon toimenä oli lisätä tehohoitopaikkojen määrää koko maassa. Tavoitteeksi asetettiin nostaa paikkojen määrä aina 1200 paikkaan saakka, joista HUS:n osuutena oli n. 300 tehohoitopaikkaa. Tehtävää varten koulutettiin satoja sairaanhoitajia lähinnä siirtämällä leikkausosastojen ja heräämöjen hoitohenkilökuntaa teho-osastojen tehtäviin. Nämä koulutetut sairaanhoitajat ovat sittemmin palanneet entisiin tehtäviinsä. Kaiken kaikkiaan halukkaita työntekijöitä teho-osastoille koronapotilaita hoitamaan ei enää löydy samalla tavalla kuin keväällä 2020.

Tilanteessa, jossa julkista hankintaa ei ole laajasti käytetty keinona (leikkaustoiminnan) palvelujen turvaamiseksi eikä toisaalta riittävin palkkaliukumin ole varmistettu osaavan työvoiman saamista koronaepidemian hoidon vaatimiin tehtäviin, on objektiivisesti arvioiden hyvin vaikea pitää välttämättömänä laajaa puuttumista väestön perusoikeuksiin julkisen terveydenhuollon toimintakyvyn turvaamiseksi.

HUS koronapotilaiden tehohoidon tarpeen ennuste

25.3.2021 päivästä alkaen – potilasmäärä kasvaa 21 potilaasta n. 26 potilaaseen (HUSissa on ainakin 82 raskaan hoidon tehopaikkaa)

PERUSOIKEUSRAJOITUKSEN ON OLTAVA OIKEASUHTAINEN

Esityksen perusteena olevien THL:n mallinnuksien mukaan 3 viikon liikkumisrajoituksella voisi säästää nykyisten rajoitusten jatkamiseen nähden (Skenaario III vs. Skenaario II) noin 37 ihmishenkeä ja 70 tehohoitojaksoa.

- skenaario III:n hyödyt riippuvat siitä, millaisella tartuttavuusluvulla tartuntamäärät lasketaan ja pitääkö arvio kontaktien vähenemisestä 25 % paikkansa (vaikka liikkumisrajoitukselle on paljon poikkeuksia)

En pidä liikkumisrajoituksella saavutettavia hyötyjä oikeasuhtaisina ehdotettujen rajoitusten voimakkuuteen ja haittoihin nähden.

Terveystieteiden tutkimuksessa joudutaan jatkuvasti tekemään päätöksiä, joissa potilaat jäävät resurssien puutteen takia ilman hoitoa. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin sairaaloissa kuolee vuosittain n. 2000 potilasta. Oman tutkimusryhmäni arvioiden mukaan noista kuolemista olisi vältettävissä ainakin 150-200 hoitoa paremmin resursoimalla.

RAJOITUSTOIMEN TARKKARAJAISUUS

Kun hallituksen esityksellä halutaan nimenomaan rajoittaa yksityisiä kokoontumisia, on ehdotettu sääntelytapa kontaktien vähentämiseksi ongelmallinen perusoikeusrajoitukselta edellytetyn tarkkarajaisuuden kannalta. Hallituksen esityksellä rajoitetaan liikkumista ja useita muita perusoikeuksia sen sijaan, että rajoitus kohdentuisi juuri yksityisiin kokoontumisiin.

Ehdotettu liikkumisrajoitus vaikuttaisi epäsuorasti, mutta hyvin voimakkaasti mm. elinkeinovapauteen vähentämällä väestön mahdollisuutta tehdä ostoksia taikka käyttää palveluja.

RAJOITUSTOIMIEN KÄYTTÖÖNOTON KRITEERIT EIVÄT OLE TARKKARAJAISET

Lakiesityksen 2 §:n 2 momentin mukaan rajoitusten käyttöönotossa huomioitaville kriteereille (virustartuntojen ilmaantuvuus ja tartuntojen kehityssuunta alueella, tartunnanlähteiden selvittämisen onnistuminen alueella, alueellinen ennuste sairaala- ja tehohoidon tulevasta tarpeesta sekä kunnan väestötiheys ja asema jonkin asiointi- ja työssäkäyntialueen osana) ei ole asetettu lakitekstissä taikka esityksen perusteluissa selviä raja-arvoja

ONKO LIKKUMISRAJOITUSTA RIKKOVALLA VELVOLLISUUS TODISTAA SYYTÖMYYTENSÄ

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluu, ettei kenelläkään ole velvollisuutta myötävaikuttaa oman syyllisyytensä selvittämiseen. Rikoksesta epäilyllä ei myöskään ole totuudessapysymisvelvoitetta esitutkinnassa. Väärän tiedon antaminen poliisille liikkumisen syystä ei ole rangaistavaa. Sääntelymalli ei ole omiaan lisäämään lainkuuliaisuutta. Se ennemminkin kannustaa antamaan väärää tietoa viranomaisille.

KASVOMASKIN KÄYTTÖVELVOITE

Hallituksen esityksessä ehdotettu kasvomaskin käyttövelvoite on terveyttä turvaavana rajoitustoimena selvästi liikkumisrajoitusta ongelmattomampi. Hallituksen esityksessä ei jostain syystä kunnolla tuoda esiin maskin käyttövelvoitteen tuomia selkeitä hyötyjä eikä toisaalta kunnolla arvioida käyttövelvoitteen aiheuttamia kustannuksia.

Kasvomaskin tai hengityssuojaimen käyttö vähentää tartuntoja estämällä pisaroiden leviämistä ympäristöön. Kasvomaskin käyttövelvoite on asetettu useissa Euroopan maissa ja kasvomaskin käytön hyödyistä koronatartuntojen leviämisen estämisessä on jo varsin paljon lääketieteellisiä tutkimuksia.

Väestölle kasvomaskin käyttövelvoitteesta aiheutuvien kustannusten pienentämiseksi olisi kuitenkin harkittava, onko rajoitusten käyttöalueiden väestölle käyttövelvoitteen ohella tarjottava ilmaisia kasvomaskeja taikka asetettava elinkeinonharjoittajille tai liikennöitsijöille velvoite jakaa kasvomaskeja asiakkailleen.

KONTAKTIEN VÄHENTÄMINEN VÄHENTÄÄ TARTUNTOJA JA SAIRAANHOIDON KUORMITUSTA

Hallituksen esityksen monista ongelmista huolimatta pidän pyrkimystä rajoittaa henkilöiden kontakteja pahoilla epidemia-alueilla tarpeellisena tartuntojen, sairaanhoidon kuormituksen sekä covid-taudista aiheutuvien kuolemien vähentämiseksi. Parhaiten tämä mielestäni tapahtuisi säätämällä perustuslain 23 §:n mukaisessa järjestyksessä myös yksityisiä kokoontumisia koskeva väliaikainen rajoitus, joka nyt arvioitavana esitystä paremmin täyttäisi vaatimukset perusoikeusrajoituksen tarkkarajaisuudesta.